

© Морарь М. В.

Gierszewska. – Warsaw : LKAEM (Leon Kozminski Academy of Entrepreneurship and Management), 2001. – P. 63–77.

17. Klepko S. Philosophical Problems Of Human Resources Development For Ukraine Economy / Serhiy Klepko // Business Development and Management Education in the Context of Globalization. Ed. B. Wawrzyniak, I. Koladkiewicz. – Warsaw : LKAEM (Leon Kozminski Academy of Entrepreneurship and Management), 2000. – P. 37–48.

Морарь М. В. – докторант кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук, доцент

УДК 329:323(477)

ПАРТІЙНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ СУСПІЛЬСТВ

У статті аналізуються концептуальні положення партійного лідерства як чинника активізації політичних процесів у трансформаційних суспільствах. Розглядається місце партійних лідерів у політичних процесах України, яка належить до перехідних суспільств.

Ключові слова: партійний лідер, партійне лідерство, партія, політична думка, політичний процес, трансформаційні суспільства.

В статье анализируются концептуальные положения роли партийного лидерства как фактора активизации политических процессов в обществах, которые трансформируются. Рассматривается место партийных лидеров в политических процессах Украины, которая принадлежит к переходным обществам.

Ключевые слова: партийный лидер, партийное лидерство, партия, политическая мысль, политический процесс, трансформационные общества.

In this article the conceptual positions of party leader's role as the activation factor of political process in transformed societies is analyzed. The place of party leaders is examined in the political processes of Ukraine which belongs to transitional societies.

Key words: party leader, party leadership, party, political thought, political process, transitional societies.

Партійне лідерство є однією з найбільш поширених форм лідерства, що безпосередньо пов'язана з характером і якістю політичної влади, конкретним способом її структурування та легітимації. Цей феномен також є активним системоутворюючим елементом державно-політичного життя. Таке бачення проблеми ґрунтується на тій ролі яку відіграє партія в сучасних політичних процесах.

Статус політичних партій, їхнє місце і роль у суспільному розвитку держави визначає Конституція України і чинне законодавство. Політичні партії, зазначено в Конституції, сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах [11, с. 36]. Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» політичні партії повинні мати програму, в якій обов'язково викладаються цілі та завдання цієї партії, а також шляхи їх досягнення [7].

Таким чином, у сучасному розумінні представницької демократії, систематизованої і визначеної демократичними стандартами, партіям відводиться суттєва роль, а саме: формулювати, спрямовувати, виражати і узагальнювати ідеї, інтереси та погляди громадян. Цілком очевидним є те, що визначені функції виконують партійні лідери. Саме вони представляють й обстоюють інтереси своїх суспільних груп на державному рівні, перед іншими політичними партіями, об'єднаними. Відтак, постановка проблеми аналізу партійного лідерства як чинника активізації політичних процесів трансформаційних суспільств є логічною і такою, що відповідає методології наукового пізнання й важливим дослідницьким завданням вітчизняних наук про політичні процеси.

Актуальність дослідження зумовлена тією стратегічною роллю, яку відіграють партійні лідери у політичних процесах. Відзначимо, що політичні процеси у трансформаційних суспільствах відбуваються динамічно, що є характерною ознакою таких суспільств. Відтак, потребує глибинного

дослідження роль партійних лідерів як особистостей і їх участі в формуванні органів державної влади, проведення реформ, організації виборів, забезпечення функціонування нових для суспільства демократичних інституцій, реалізації цивілізованого формату політичних взаємовідносин.

Україна поряд з іншими державами постсоціалістичного табору також відноситься до трансформаційних суспільств. Актуалізує звернення до цієї проблеми, зокрема і те, що після "політреформи-2" та перетворення держави на президентсько-парламентську республіку, політична структуризація українського суспільства, підвищила відповідальність, роль і значення лідерів в суспільстві. Про це говорилося і на Всеукраїнській конференції "Політичні партії в Україні: представництво та участь" (Київ, 10 грудня 2010 року).

Зі здобуттям незалежності України вивчення політичних партій та її лідерів зайняло належне місце у політичній науці. Політологи КНУ імені Тараса Шевченка поклали початок формування вітчизняної школи партології. Університетським виданням у 2006 році вперше в Україні з'явився навчальний посібник "Партологія" за редакцією проф. М. Обушного, котрий активізує дослідження проблем партології, в тому числі і партійних лідерів. Багато цікавих ідей, що стосуються окремих аспектів даної проблеми виявлено автором у публікаціях М. Головатого, В. Литвина, М. Обушного, А. Пахарєва, М. Примуша, Ф. Рудича та інші.

Глибокий дослідницький аналіз сутності партієтворення та партійного лідерства вже здійснювався у зарубіжних школах – англійська, німецька, американська, французька тощо. Серед сучасних західних науковців нині популярною є точка зору, відстоювана О. Реннеєм, згідно з якою партійних лідер у демократичній країні може функціонувати тільки в системі таких самих партійних лідерів політичних організацій, інших політико-ідеологічних спектрів [18, с.11].

Аналіз останніх опублікованих досліджень виявив значне число узагальнюючих праць, збірників, монографій та публікацій з проблем сучасного становлення та розвитку політичних партій в Україні. Серед доробку поточного 2010 року – дисертаційні праці Л. Адашис [1], В. Кафарського [10], Б. Левика [12], І. Цікула [17], Е. Іпатов, В. Павловського [9] та інші.

Водночас, порівняно з політичними партіями, інститут партійного лідерства поки що не знайшов розкриття в дисертаціях та фундаментальних працях. Чимало дослідників розглядали партійне лідерство насамперед у контексті лідерства політичного. Підсумовуючи, відзначимо, що зазначена проблематика є новою для української політичної науки. Тривалий час, питання про партійне лідерство залишалися поза увагою політологів та партологів. Разом з тим, праці українських зарубіжних вчених містять ідеї і висновки, що створюють необхідну теоретичну базу дослідження означеної проблеми.

Мета даної публікації полягає у систематизації та узагальненні концепцій щодо ролі партійного лідерства у політичних процесах трансформаційних суспільств.

Трансформація – це процес зміни форми, вигляду, характеру суспільства, правил, норм, механізмів. Більшість провідних вчених-політологів, які представляють різні підходи щодо пояснення суспільної трансформації, віддають перевагу ідеї свідомої діяльності людини, «вбудованої» в структурні обмеження, що обумовлює процес трансформаційних змін у суспільстві та державі й постає важливим компонентом трансформаційного механізму суспільства.

На переконання В. Пугач, трансформаційне суспільство є особливим типом суспільства, з притаманним для нього власною логікою, закономірностями функціонування та наявністю специфічних рис. Таке суспільство вирізняється докорінною зміною основ соціально-економічного та політичного життя, засвоєнням нових політичних цінностей і норм. Як наслідок – порушується стан відносної рівноваги і стабільності, при цьому, за умови відсутності об'єднуючої ідеї (конфронтаційний плюралізм), існуванні постійних коливань з приводу вибору моделей трансформаційних процесів, поглиблюється хаотичний стан суспільства, збільшується ступінь його дезінтеграції та дезорієнтації, наявна невизначеність як результатів трансформаційних перетворень, так й історичних строків останніх [15, с. 30].

Сучасна дискусія про процес і механізми трансформації суспільств ведеться у рамках численних наукових форумів. Вагомий внесок у розуміння сутності та механізмів суспільної трансформації вносять теорія трансформаційної структури Т. І. Заславської, концепція залежного пострадянського розвитку Д. Старка і Л. Брюста, теорія хаотичного капіталізму Д. Лейна, діяльнісно-структурна парадигма класотворення О. Д. Куценко [3, с. 82-83]. Ці концепції визначають поле дослідження процесів у трансформаційних суспільствах, визначаючи базові компоненти теоретичного й емпіричного аналізу. Серед таких базових компонентів одним із центральних, на погляд вітчизняної дослідниці С.Бабенко, є поняття «соціального механізму» трансформації, тієї рушійної сили, що

забезпечує інтерфейс (взаємодія та взаємне структурування агентів і структур) структурних можливостей і обмежень суспільства й акторів (групових й індивідуальних суб'єктів суспільного процесу), а також поняття «соціокультурний потенціал», що є соціокультурним джерелом функціонування соціального механізму трансформації [4, с. 24].

Серед означених групових й індивідуальних суб'єктів суспільного процесу вагоме місце займають партійні лідери, як провідники політичних партій. Однією із найважливіших функцій політичних партій та їх лідерів в умовах трансформаційного суспільства є розбудова громадянських структур, які сприятимуть демократизації та лібералізації політичних процесів. Партійні лідери скрізь приймають участь у системі владних відносин – чи то в органах державної влади, чи то в лавах опозиції. Трансформаційні суспільства, в яких триває складний перехід від авторитарних/тоталітарних форм державного правління до демократичних, подекуди відрізняються дисбалансами у відносинах правляча верхівка – опозиція, а також по лінії керівна партія – опозиційна партійна сила. Дана ситуація наразі має місце у Російській Федерації, де кожен із партійних лідерів політичної організації, що перебуває в опозиції, отримує відносно незначні шанси досягнути лідерства політичного. Водночас партійний лідер аж ніяк не може претендувати на роль важливого учасника загальнодержавних процесів у трансформаційному суспільстві, якщо він не має потужних позицій як керівник в середовищі самої партії. Партійний лідер, на нашу думку, являє собою керівника політичної партії, який репрезентує партію у політичних процесах, політичних відносинах та у політичній свідомості громадян і відповідає певним критеріям, серед яких найважливішими є такі: здатність управляти висуненням та вирішенням партійною силою своїх стратегічних планів, спрямованих на досягнення поставленої мети, тобто отримання посад в органах державної влади та реалізація власних ідеологічних настанов на практиці; вміння розробляти та забезпечувати виконання власної програми дій, висувати своїх ставлеників на ключові посади держави; наявність значних інтелектуальних, організаційних здібностей, комунікабельність, цілеспрямованість, енергійність, відповідальність за прийняті й реалізовані партією рішення.

Особливого значення перелічені характеристики партійного лідера набувають в умовах трансформаційного суспільства, коли відповідні «правила гри» у внутрішньо- та міжпартійному житті ще не є остаточно усталеними, а тому можуть бути з відносною легкістю змінені. Вміння відповідати на динамічну зміну політичних, соціальних, економічних та культурних процесів – одна із ключових характеристик представника партійного лідерства у країнах перехідного типу.

Один із представників західної наукової думки Д. М. Бернс, досліджуючи лідерство у трансформаційних суспільствах, називав його «трансформаційним лідерством» [2, с. 55]. Він розрізняв наступні види лідерства у політичному процесі: а) інтелектуальне – своєрідна аналітико-нормативна відповідь на актуальні потреби суспільства; б) реформаторське – лідерство одночасне «трансдієве» за процесом і результатом і «трансформаційне» за духом; в) революційне: загальновідомі функції й цілі партійних лідерів-революціонерів; г) героїчне. Індивідам у трансформаційному суспільстві потрібний лідер для ідентифікації з ким-небудь більш могутнім, чим вони, а лідеру потрібні відомі для задоволення своїх особистих мотивів. Саме герої символізують ідеї й персоніфікують рух [2, с. 57-60].

Політичний процес є одним із процесів у суспільстві, які забезпечує формування нової політики та залучення відповідних політичних ресурсів для цієї мети. Він охоплює усі стадії історичного становлення та практичного функціонування політичної системи і спрямовані на досягнення політичних цілей [13, с. 135].

Також політичний процес відображає декілька важливих форм волевиявлення громадян. До цих форм відносяться різноманітні способи презентації рядовими учасниками політичного процесу своїх інтересів у різноманітних проявах, серед яких важливе місце займає участь у політичних партіях та просунення по партійній ієрархії, кар'єрній драбині, аж до партійного лідерства.

Політичними процесами сучасного окремо взятого суспільства є: формування органів державної влади; динамічна зміна політичних і партійних еліт; чітке дотримання законності та інших демократичних норм; реалізація зовнішньої політики, захист інтересів держави у системі міжнародних відносин; забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства; виховання політичної свідомості громадян; залучення громадян до управління державними справами; формування незалежних громадських інституцій різного спектру (політика, економіка, культурна спадщина) [13, с. 137-138].

У трансформаційних суспільствах політичні процеси особливо динамічні. З одного боку, автократія чи тоталітаризм (наприклад СРСР) передбачає практичну відсутність справедливої

політичної конкуренції, боротьби ідей, суперництва харизматичних партійних лідерів тощо. З іншого боку, усталена демократія також не може характеризуватися активним партієтворенням, висуненням партійних лідерів, творенням нових союзів і блоків між політичними силами. Багато старих демократій взагалі мають біпартійну систему (США, Великобританія), що, звичайно, також стримує динаміку політичного процесу. Трансформаційні суспільства мають інші характеристики – так у посткомуністичній Польщі упродовж 1990-х років виникли понад 200 політичних партій. Число зареєстрованих партійних сил у незалежній Україні також вже впевнено перевищує 180.

Водночас не всі трансформаційні суспільства характеризуються демократичністю та активним партієтворенням. Низка пострадянських держав, які цілком можна віднести до трансформаційних (перехідних), впевнено зайняли антидемократичний шлях розвитку і процес впливу незалежних партійних лідерів на політичні процеси різко обмежені. Наприклад, колишні радянські республіки Середньої Азії та Закавказзя, трансформаційні суспільства на Близькому та Середньому Сході.

У сталих демократіях Заходу упродовж багатьох десятиліть були вироблені низка принципів участі партійних керівників у політичному процесі. Аналіз відповідних положень політичної думки [6, с. 70; 8, с. 191] дозволив стверджувати, що такими принципами можуть вважатися наступні: політичної та ідеологічної багатоманітності, конкурентності, толерантності, а також системності. Відповідь на питання, чи дотримуються ці засади в повній мірі у трансформаційних суспільствах, є скоріш за все негативною.

Не є виключенням і Україна. На переконання більшості західних політологів, тут досить чітко забезпечується ідеологічної багатоманітності партійних сил та їхніх лідерів. Партієтворення здійснюється на системній основі – це є реалізація принципу системності. Водночас стану справ із забезпеченням справжньої конкурентності та толерантності викликає масу запитань і критичних зауважень із боку західного співтовариства, як це мало місце у ході заяви президента Європарламенту Єжи Бузек 3 лютого 2011 р., коли європейський високопосадовець зазначив про те, що зараз в Україні відбувається абсолютно вибіркоче застосування кримінального правосуддя владою. Це стосується і справи проти одного із найвпливовіших опозиційних партійних лідерів – Ю. Тимошенко [14].

Отже, ключовим явищем, яке визначає місце і роль партійних лідерів у політичних процесах трансформаційних суспільств є динаміка. Там, де в суспільстві відбуваються політичні трансформації, реалізуються конституційні зміни, проводяться радикальні реформи органів державної влади, відповідним чином динамізується і роль партійних лідерів. Саме в період трансформації суспільства може змінитися домінуюча ідеологія партійних лідерів.

Що стосується одного із найбільших трансформаційних суспільств Європи – українського – то тут складне явище формування партійного лідерства та вплив його на загальні політичні процеси пройшов через кілька стадій: від руйнування монопартійної системи наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття, через формування перших вітчизняних партій всередині 1990-х років, демократизаційні тенденції епохи Помаранчевої революції (середина 2000-х рр.) до складного сучасного процесу партійної структуризації в Україні, який супроводжується конституційними змінами та внутрішньополітичними реформами (2010-2011 рр.).

Особливо активно багатопартійна політична система в Україні формувалася у першому десятилітті ХХІ сторіччя.

Практично всі найбільш значні партійні лідери незалежної України брали участь у численних останніх президентських та парламентських виборах у нашій державі – у 2004, 2006, 2007, 2010 роках, і не лише брали, а й забезпечили їхню загальноновизнану демократичність і прозорість. Чи буде така тенденція активної громадянської позиції й участі партійних лідерів дотримана у ході наступних виборів до Верховної Ради України у 2012 році – покаже час.

Таким чином, розглянувши науковий аспект даної проблематики, ми прийшли до таких актуальних висновків.

Роль і місце партійних лідерів у політичних процесах у трансформаційних суспільствах визначаються динамікою демократичних перетворень у цих країнах.

Інститут партійного лідерства у політичному процесі характеризує певну сторону, механізм дії системи свідомості, культури у політичній сфері суспільного життя. Цей інститут забезпечує динаміку партієтворення, а воно в свою чергу сприяє відтворенню політичної системи, приходу до неї нових лідерів, ідей, організаційних структур. Обмеження партієтворення, узалежнення партійних лідерів від волі правлячих кіл трансформаційного суспільства, руйнує національну політичну систему, знищує паростки демократії, забезпечує повернення авторитаризму. І навпаки, чим активніше лідери партій різного ідеологічного і соціокультурного спектру беруть участь у політичних

процесах, тим швидше і динамічніше формується громадянське суспільство, тим незворотніші демократичні зміни у ньому. Відповідним чином тим ближчий стає період, коли означена країна вже не належатиме до групи країн перехідного типу, а впевнене увійде в коло високорозвинених демократій.

Зарубіжні й вітчизняні дослідники єдині стосовно того, що у трансформаційних суспільствах, як і в розвинених демократіях, інститут лідерства партійних сил виступає потужним кадровим резервом для «соціального ліфтингу» політичних діячів до вищих владних органів, формацій місцевого самоврядування, багатьох органів виконавчої влади.

На нашу думку, на даний час (перша половина 2011 р.) в Україні відбувається другий етап структурної трансформації. Завершується політична структуризація політичного процесу, розпочата після президентських виборів 2010 р. Нині в нашій державі відбувається реформа органів державної влади та місцевого самоврядування, проходить складний етап формування цивілізованих відносин між провідною політичною партією (Партія регіонів) й опозиційними партійними силами. Від результативності цього етапу трансформації, а також від активної участі в ній лідерів усіх без виключення вітчизняних політичних партій залежить входження України до групи найбільш високорозвинених демократій, куди вже вступили окремі республіки, які разом з нашою країною вступили на шлях суспільної трансформації після повалення авторитарного правління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адашис Л. І. Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу на виборах народних депутатів України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Л. І. Адашис. — Харків, 2010. — 20 с.
2. Альтрихтер Г. Проблемы всемирной истории: Сборник статей в честь Александра Александровича Фурсенко / Г. Альтрихтер, Б. В. Ананьин, Е. В. Анисимов, Д. М.-Г. Бернс, Н. Н. Болхвитинов. — СПб. : Дмитрий Буланин, 2000. — 401 с.
3. Бабенко С. С. Социокультурный потенциал трансформации общества / С. С. Бабенко // Методология, теория і практика соціологічного аналізу суспільства: збірник наукових праць. Харків, Вид-во Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 2001. — С. 82-87.
4. Бабенко С. С. Трансформирующееся общество как тип общественного устройства Украины и России / С. С. Бабенко // Методология, теория и практика социологического анализа современного общества. — Харьков. Изд-во ХГУ. — 1999. — С. 20-25.
5. Гонюкова Л. В. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз: монографія / Л. В. Гонюкова. — К. : НАДУ, 2009. — 392 с.
6. Дюверже Морис. Политические партии / М. Дюверже ; пер. с фр. — М. : Академический Проект, 2002. — 558 с.
7. Закон України «Про політичні партії в Україні» — К. : Парламентське видавництво, 2006. — 24 с.
8. Зульцбах Вальтер. Основы образования политических партий / И. Гилярова ; пер. с нем. и предисл. А. Исаев. — М. : Европа, 2006. — 304 с.
9. Іпатов Е. Ф. Реалії та суперечності партійного лідерства в українському суспільстві: політологічний аспект / Е. Ф. Іпатов, В. В. Павловський // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. — К. : ІВЦ «Політехніка», 2010. — №1(5) — С. 13-17.
10. Кафарський В. І. Конституційно-правове регулювання організації та діяльності політичних партій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / В. І. Кафарський. — К., 2010. — 36 с.
11. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. — Х. : Фолио, 2009. — 160 с.
12. Левик Б. С. Розвиток концепції національної безпеки і оборони України в програмних документах українських політичних партій в період 1992-2009 рр. (воєнно-історичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 20.02.22 «Військова історія» / Б. С. Левик. — Л., 2010. — 17 с.
13. Політологія: Хрестоматія: / В.І.Полуріз (ред.кол.), В.Г.Кремень (авт.-упоряд.). — К. : Альтерпрес, 2004. — 832 с.
14. Президент Європарламенту: В Україні вибіркове правосуддя // 3 лютого 2010. — [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/02/3/5877751>.
15. Пугач В.Г. Еволюція уявлень про бюрократію: історико-політологічний аналіз / В.Г.Пугач //

© Музиченко Г. В.

Трибуна. — 2004. — № 9-10. — С. 28-31.

16. Тищенко Ю. А. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт, С. Горобчишина — К. : Агентство «Україна», 2010. — 147 с.

17. Цікул І. Трансформація інституту партійного лідерства в сучасній Україні (гендерний підхід) / І. Цікул // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. М. Поліщук, Л. Скочиляс, Л. Угрин. — Львів, ЦПД, 2008. — С. 204-210.

18. Ranney A. The Concept of party / A. Ranney // Political Research and political Theory. — Cambridge, 1968. — P. 9-15.

Музиченко Г. В. – кандидат політичних наук, доцент Одеського державного економічного університету

УДК 32:332.122

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ: МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

В статті здійснено аналіз механізму ідентифікації кластеру на рівні регіону в контексті вдосконалення державної політики просторового розвитку в сучасних країнах та в Україні зокрема.

Ключові слова: *регіональна політика, розвиток територій, державна влада, кластер, індустріальний кластер, ідентифікація*

В статті здійснено аналіз механізму ідентифікації кластерів на рівні регіону в контексті удосконалення державної політики просторового розвитку в сучасних країнах та в Україні зокрема.

Ключевые слова: *региональная политика, развитие территорий, государственная власть, кластер, индустриальный кластер, идентификация*

In the article the analysis of the mechanism of identification cluster at region level in a context of improvement of a public policy of development of territories in the modern states and in Ukraine is carried out.

Keywords: *regional policy, development of territories, public policy, cluster, industrial cluster, identification.*

Будь-які політичні та соціальні процеси, ухвалення рішень та розподіл суспільних благ не можуть знаходитися в просторовому вакуумі. Всі вони структуровані (або обмежені) простором – одним з основних базових чинників, що впливають на формування та функціонування політичних систем. З середини минулого століття регіональна політика є одним з найсучасніших вимірів політики держави та світового політичного процесу зокрема.

Проведені політологічні дослідження західних політологів, зокрема Е. Сенктона, Дж. Милла, К. Худа та ін. свідчать про те, що на сьогодні територіальною одиницею виміру політичного управління є держава та регіон. З ними погоджуються російські дослідники І. Бусигіна, Л. Смагіна, М. Косолапов, О. Дахін та ін. Значний внесок у вивчення походження та природи кластерів внести П. Беневорт, С. Бруско, Б.Т. Ешайм, Л. Коенен, А.Л. Сексесян, Г.-Й. Хосперс, Г. Шмид та ін. [3]. Однак, можливості застосування кластерного аналізу в умовах регіональної політики сучасної України залишаються поза увагою українських дослідників, хоча сам термін «кластер» є досить поширеним в науковому обороті.

Дана стаття має на меті проаналізувати можливості кластерного підходу для аналізу та здійснення державної політики просторового розвитку (на рівні регіону) в сучасних державах світу та в Україні зокрема.

Регіональні простори є одночасно ієрархічною складовою національного простору і системою,